

MLADI ZA NAPREDEK MARIBORA 2015

32. SREČANJE

ČRNA DAMA DEMONA

INOVACIJSKO PODROČJE: UMETNOST

INOVACIJSKI PREDLOG

Avtor: ANA SMODILA KUNEJ

Mentor: DENIS FRAS

Šola: SREDNJA ŠOLA ZA OBLIKOVANJE MARIBOR

MARIBOR, JANUAR 2015

MLADI ZA NAPREDEK MARIBORA 2015

32. SREČANJE

ČRNA DAMA DEMONA

INOVACIJSKO PODROČJE: UMETNOST

INOVACIJSKI PREDLOG

MARIBOR, JANUAR 2015

Vsebina

POVZETEK	4
2. UVOD	5
3. TEORETIČNI DEL.....	6
3.1. Zgodnje oblike (zgodovina ilustracije na splošno).....	6
3.2. Od 15. do 18. stoletja	7
3.3. Od začetka do srede 19. Stoletja.....	8
3.4. Zgodovina ilustracije na Slovenskem.....	9
3.5. Risba	13
3.5.1 Vrste risb.....	14
3.6. Risala.....	16
3.7. Drugi materiali in pripomočki.....	17
3.8. Risarsko opazovanje in oblikovanje.....	18
3.9. Perspektiva	19
3.10. Poezija	21
3.10.1. Izrazna sredstva.....	21
3.10.2. Zgodovina poezije na Slovenskem.....	22
4. PRAKTIČNI DEL.....	25
4.1. Izhodišče za idejo.....	25
4.3. Primer ilustracije	26
4.4. Potek pisanja	27
4.5. Primer poezije	28
5. Družbena odgovornost.....	29
6. ZAKLJUČEK	30
7. LITERATURA.....	31
8. VIRI SLIK.....	32

POVZETEK

Poezija obsega skoraj vsa področja tem, zato se tudi veliko srečujemo z njo. Lahko pišemo v tradicionalnih ali modernih oblikah. Poezija je tudi umetnost, ki jo zlahka lahko povežemo s slikami (v tem primeru ilustracijami), vendar pesniki nočejo vedno prikazati skritega sporočila, ki stoji za njihovim »intimizmom«. Dolgo sem razmišljala, kaj bi si za svoj inovacijski predlog sploh izbrala. Že od nekdaj sem pisala poezijo in odločila sem se, da svoje likovne stvaritve povežem s poezijo. Nikoli nisem imela namena objaviti moje poezije, saj je bila ta dejavnost bolj kot prosta zabava, ali pa sproščanje in izražanje čustev. Moja ljubezen do poezije je bila vedno prikrita v meni in veliko ljudi sploh ni vedelo za to. Vendar časi so drugačni, osebnost v meni se spreminja in ta poezija, ki je bila napisana v nekem obdobju je odšla, zato sem se odločila da jo pustim za sabo, objavljeno v moji prvi knjigi. Vendar ni dovolj, da objavim samo poezijo, saj tukaj ni vizualnega dela, ampak samo tekstovni. Tudi če bi objavila samo poezijo, bi še vseeno nekaj manjkalo; skrita slika, ki je tavalala po moji glavi, ko sem to pisala. Tematika je v večini moje poezije zelo temačna in pesimistična, zato mora dobiti tudi ustrezno vizualno obliko. Ilustracija bo izdelana v tehniki risbe narisane s svinčnikom.

2. UVOD

Poezija te lahko sprosti,
v skrajnih primerih tudi poživi.

Daje ti tudi moč,
ko sam se sprehajaš skozi noč.

Opaziš temo,
skozi katero mrtvi duše sprehajajo.

V življenju človek potuje skozi različna obdobja in tudi čustva se v teh obdobjih razlikujejo. Poezija, ki jo pišem je največkrat v tradicionalni obliki, vendar to ni poezija, ki jo večina ljudi pozna. Ilustracija, ki je meni všeč, zanika normalnost, kar se največkrat poveže z mojimi notranji čustvi. Po mojem mnenju, vsak, ki ima v sebi dušo umetnika, skriva zraven tudi »kanček« norosti.

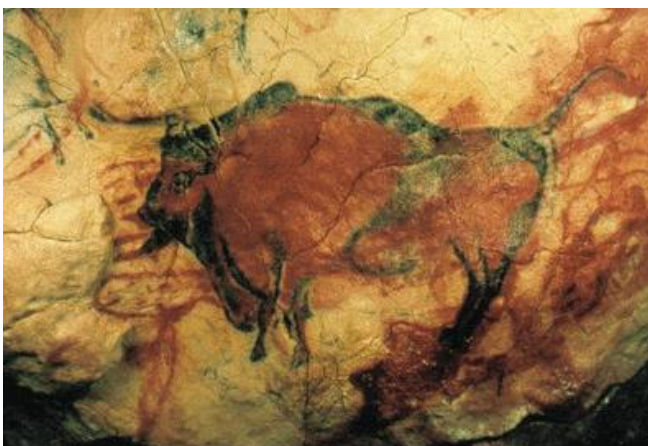
3. TEORETIČNI DEL

3.1. Zgodnje oblike (zgodovina ilustracije na splošno)

Prvi zametki ilustracij segajo v prazgodovino: jamsko slikarstvo. Pred iznajdbo tiska so bile vse knjižne ilustracije narejene ročno. Ilustracija kot grafika je bila na Kitajskem in Japonskem poznana vse od 8. stoletja, v obliki lesoreza, ki je spremljal določeno besedilo.

Slika 1: Jamsko slikarstvo (<http://www.drustvo-dugs.si/ucitelji/evropa/spanija/Altamira.htm>)

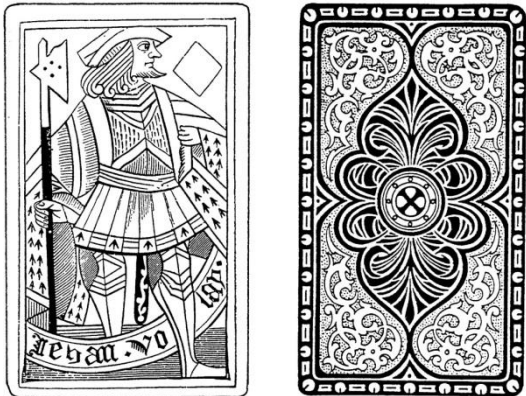

Slika 2: Jamsko slikarstvo (<http://www.drustvo-dugs.si/ucitelji/evropa/spanija/Altamira.htm>)

(Vir: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Ilustracija>, dostop do strani 28. 1. 2015)

3.2. Od 15. do 18. stoletja

V 15. stoletju je postal lesorez stalnica za knjižno ilustracijo. V 16. in 17. stoletju sta postala vodilna grafična postopka za knjižno ilustracijo gravura in jedkanje (jedkanice). Konec 18. stoletja je litografija omogočila še boljše reprodukcije ilustracij. V tem obdobju je bil najvidnejši ilustrator Anglež William Blake, ki je svoje ilustracije izdeloval pretežno v mediju globokega tiska - jedkanice.

Slika 3: Prvi primeri lesoreza na igralni karti

(<https://quadriformisratio.wordpress.com/2013/07/01/games-fortuna-and-the-future/>)

Slika 4: Primer lesoreza (<https://www.pinterest.com/pin/261701428319465139/>)

(Vir: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Ilustracija>, dostop do strani 28. 1. 2015)

3.3. Od začetka do srede 19. Stoletja

Pomembnejši ustvarjalci zgodnjega 19. stoletja so bili John Leech, George Cruikshank, ilustrator Dickensovih del Hablot Knight Browne in Honoré Daumier v Franciji. Ilustratorji so želeli delati predvsem za satirične liste, vendar je bilo splošno zanimanje usmerjeno bolj za ilustracije - risbe značajev, ki so zajemale ali karikirale socialne tipe in razrede; lep primer take ilustracije je nekoliko starejša ilustracija Willama Hogartha iz leta 1751: Beer Street and Gin Lane - Ulica piva in stezica Gina, ena bogata, druga revna - glede na vrsto alkoholne pijače, ki jo pijejo tamkaj živeči ljudje. Angleški humoristični list Punch, ustanovljen 1841 kot nadaljevanje predhodnega uspešnega Cruikshankovega Komičnega Almanaha (1827-1840), je ustvaril in neprekinjeno vzpodbujal visoko kvalitetno komično ilustracijo številnih ilustratorjev, med njimi Sir John Tenniela, bratov Dalziel in Georgea du Maurier, vse tja v 20. stoletje. To je vodilo v postopen premik v popularni ilustraciji od opiranja na karikaturu do ilustracije sofisticiranih aktualnih stališč. Vsi ti umetniki so bili praviloma izšolani iz lepih umetnosti, torej slikarstva, svoj ugled pa so doživeli predvsem kot ilustratorji. Punch in podobne revije kot npr. Pariški Le Voleur so dognale, da dobra ilustracija prinese več prodanih izvodov kakor napisana vsebina.

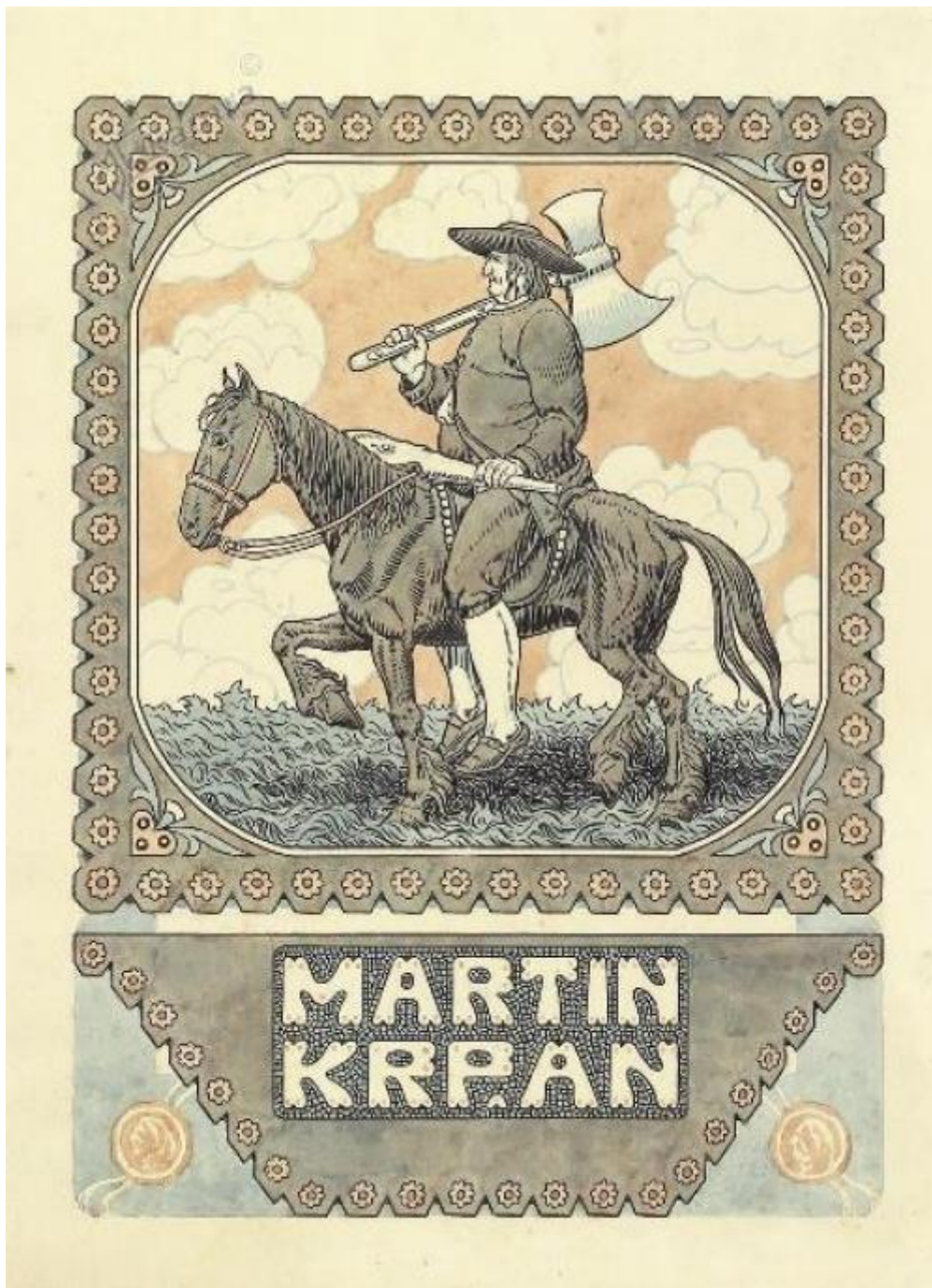
Slika 5: Ilustracija John Leech. Punch Magazine (1845)

(http://www.wwnorton.com/college/english/nael/victorian/topic_2/illustrations/imleech.htm)

(Vir: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Ilustracija>, dostop do strani 28. 1. 2015)

3.4. Zgodovina ilustracije na Slovenskem

S poetičnim naslovom ... Podoba knjige ... knjiga podob je Boris A. Novak leta 1993 v svet muzejev in galerij pospremil prvi Slovenski Biale ilustracije. Miniaturne slikarije so prej le redko zapustile domače okolje, ki jim ga je zagotavljala knjiga, s katero so bile vse do svojega nastanka nenavadno tesno povezane. Ob osupljivem bogastvu domišljije, ki se je kot v prizoru iz pravljice nenadoma razodela pred gledalcem, je marsikdo pomislil, da se podobam, skritim med liste knjige, že vseskozi dela krivica, ko jih na likovnem področju odrivamo nekam na obrobje. Pa je to res usodno? Kaj pa če so vsi tisti, ki so nekega dne pozabili na otroške sanje in niso več odprli velikih zakladnic človeškega duha, kar pravljice in zgodbe brez dvoma so, sami sebe prikrajšali za vse svetove, bivajoče onkraj vsakdanje fizične stvarnosti, ki jim v skupni umetniški imaginaciji zmoreta ustvarjati beseda in podoba? Založba Mladinska knjiga je že leta 1949 podelila prvo nagrado za ilustracijo – poimenovala jo je po Franu Levstiku – in s tem v veliki meri spodbudila ponovni razcvet nekoč tudi na Slovenskem zelo ugledne knjižne ilustracije. Skozi desetletja je zbrala najboljše avtorje ter s številnimi izdajami prevedene in domače literature, zlasti otroške in mladinske, ustvarila pravo antologijo povojne ilustracije na Slovenskem. Nobenega dvoma ni, da podoba, ki jo je vsaj posredno navdihnila literarna predloga, sama zase ne premore tiste popolnosti kot v sobivanju z verbalnim zapisom. A tudi besede zazvenijo drugače, ko jih pospremita črta in barva, ki zaradi vizualne privlačnosti sugestivno zapredeta bralca oziroma gledalca med zapisane zgodbe. Knjižna ilustracija je posebna, morda celo najintimnejša med vsemi likovnimi zvrstmi, zato naslov ... Podoba knjige ... knjiga podob ni samo domiselna metafora, temveč tudi že kar definicija tega posebnega področja ustvarjalnosti.

Slika 6: Naslovnica Martin Krpan

(http://www.bralnaznacka.si/tiskalniku_prijazno.php?Stran=4&stevilka=45&natisni)

Slika 7: Stiški rokopis (http://img.rtv slo.si/up/upload/2010/09/06/64724973_5.jpg)

Zakaj je davni prepisovalec religioznih besedil v samostanu v Stični med kaligrafsko zapisane črke in razkošnejše inisialne naslikal tudi ptička, ki še danes po osemsto letih, očara s svojo lirično podobo? Morda je v dolgih urah napornega in enoličnega dela za samostanskimi zidovi opazil drobnega pevca, ki je sedel čisto blizu, mi krajšal čas z žvrgolenjem in ga nemara spomnil na pomladno naravo, na lepoto življenja, in ga je preprosto moral ohraniti v knjigi. Čeprav je res, da ilustracije do določene mere vedno sledi zahtevam besedila, pa radi spregledamo njeno avtonomijo, ki je očitna v vsaj dveh pogledih: prvič v avtorsko prepoznavnem jeziku posameznega likovnega ustvarjalca, drugič v sami zgodovini knjižnega slikarstva. Ne samo da poznamo slikarstvo določenih obdobj v umetnostni zgodovini le zato, ker so ga ohranili manuskripti z bogato in kakovostno likovno opremo; v minucioznih upodobitvah, ki jim format določata velikost in oblika knjige ali zvitka, prepoznamo celo temeljne oblikovne, vsebinske in ikonografske zahteve prostora in časa, ki so jih ustvarila. Med like, ki so bili, vsaj religioznih besedil, natančno določeni, je umetnik vedno zmožel pretihotapiti delček svoje domišljije ter prizor obogatiti z bodisi s še posebej priljubljenimi motivi iz narave. V obsežni in mimo vrstni dediščini iluminiranih rokopisov zato med drugim najdemo pravo galerijo krajinarstva. Prva srednjeveška pokrajina je v podobi poletja našla svoje mesto že v 13. stoletju v znameniti zbirki vagantskih pesmi, v Carmini Burani.

Ilustracija se v današnjem pomenu besede uporablja za likovne upodobitve v knjigi, kasneje tudi v drugih oblikah tiska, šele od 19. stoletja naprej, čeprav lahko starodavne iluminirane rokopise, manuskripte, horarije štejemo za njeno dediščino.

Na Slovenskem se tovrstne podobe pojavijo sočasno in po zaslugi protestantskih knjig, med katerimi je z lesorezi posebej bogato ilustrirana *Dalmatinova biblija* iz leta 1584, ki poleg okrasnih inicial hrani še preko dvesto prizorov, povzetih po znameniti Writtenberški bibliji. S knjigo oziroma s tiskom je povezana tudi sijajna grafična delavnica in tiskarna, ki jo je ustanovil v svojem dvorcu na Bogenšperku pri Litiji Janez Vajkard Valvasor. Ob bogati zapuščini znanstvenih razprav tega velikega izumitelja in polihistorja se je ohranila obsežna zbirka raznovrstnih upodobitev krajev nekdanje Kranjske, Koroške, Istre, njihovih noš in običajev ter mitičnih bitij iz prostora slovenskih in mejnih pokrajin. Valvasor je v svojo delavnico vabil odlične mojstre, še posebej izurjene v tehniki hakroreza. Velik razcvet je slovenska ilustracija doživela ob koncu 19. stoletja s slikarji, ki so pripadali klubu Vesna in v svoj program med drugim vključili folklorno izročilo domače dežele, po čemer so znani še danes. Obenem so v slovensko slikarstvo vnesli takrat izjemno napreden duh časa, ki jih je prevzel na Dunaju, kjer so študirali. To zadnje, ki je bilo v določenih pogledih morda celo naprednejše od impresionizma, ki je drugod po Evropi takrat že izzveneval, pa smo jim odrekli. *Ihre zeit Ihre Kunskt Ihre Freiheit* ali Vsakemu času svoja umetnost, vsaki umetnosti svoja svoboda, so zapisali vodilni dunajski predstavniki secesije, umetniških stremljenj, ki so se uprta ustaljenim družbenim normam in umetnost vpletla domala v vse oblike življenja. Svoje mesto je dobila tudi ilustracija, ki je v maniri elegantnih linij in form zgledujočih se po rastlinskem svetu in geometričnih vzorcih, ustvarjala domišljjski svet očarljive dekadence obdobja *fin-de-siéence*. V tiste čase sodijo prizadevanja Gvidona Birolle in Maksima Gasparja, ki sta leta 1911 ilustrirala prvo slovensko knjigo pravljic za otroke, opremljeno z izvirnimi ilustracijami, Pravljičice Frana Milčinskega. Istega leta je Ivan Vavpotič ilustriral Jurčičevega Desetega brata, le malo kasneje smo s Hinkom Smrekarjem dobili še danes dosegljivega Martina Krpana. Vsa dela nedvomno sodijo v klasiko slovenske umetnosti, boj za priznanja tej likovni zvrsti pa so njeni ustvarjalci bili že takrat. Kritika vesnanom ni bila naklonjena, toda toliko bolj so njihove ilustracije uživale priljubljenost med bralci. V nasprotju s slikarskimi prizadevanji monumentalnejših mer, ki so, kot je vesnanom nasploh prerokoval Ivan Vavpotič, s svojim narodopisnim pripovednim programom hitro potonila v oglušujočih fanfarah impresionizma, so se pravljlične podobe s preloma 19. i n20. stoletja ohranile v vesnanski ilustraciji, ki je

tako sijajno povezala občutenje starožitnega sveta z novim duhom prihajajoče moderne družbe.

Prav slikarji in grafiki modernizma, ki jih lahko sprejemamo že vse od ekspresionistov, preko »četrtne generacije« do »neodvisnih«, so s svojimi deli na področju ilustracije zagotovili nadaljevanje njene žlahtne tradicije. Ne glede na to, da je marsikateremu od teh vodilnih predstavnikov slovenske umetnosti dvajsetega stoletja to delo pomenilo le dopolnitev ali celo lažje preživetje, pa bi v antologiji, ne le knjižnega, marveč slikarstva nasploh stežka spregledali Maleševe ilustracije Prešernovega Sonetnega venca Pirnatovega Don Kihota, Pregljevo Iliado in Odisejo, Miheličevo Najdihojco in e mnoge druge. Med drugo svetovno vojno je bila ilustracija tako zaradi skromnih zahtev v izbiri izbranih sredstev, ko je velikokrat zadostoval zgolj svinčnik, kot po svoji sporočilnosti najbolj primerna oblika likovnega izražanja. Večina avtorjev iz tega posebnega obdobja je nadaljevala povojno ilustracijo, ki se je razmahnila od vse bolj živahni založniški dejavnosti. Tiskale so se knjige, pričele so izhajati revije za otroke in mladino, med najstarejšimi sta revija Ciciban in zbirka Čebelica, okrog založb, še posebej okrog Mladinske knjige, se je formiral krog ilustratorjev, ki so prihajali iz vrst akademskih slikarjev, a so tej zvrsti našli dovolj ustvarjalnega prostora, da so v miniaturnih podobah uresničili svoj lastni predtavni svet. Slikarke, za katere se je v zadnjih letih uveljavil izraz »pravljíčarke², so v slovensko mladino in otroško literaturo vnesle poseben slog, ki je izhajal iz tradicije srednjeevropskega pravljíčarstva, za katerega je bila značilna bogata pripovednost s številnimi nadrobnostmi in duh srednjeveške prepletenosti mitične stvarnosti z vsakdanjim življenjem. Daljna izhodišča za očarljive svetove pravljíc in drugih zgodb, ob katerih so odraščale prve po vojni rojene generacije, lahko najdemo tudi v slovenskem poznosrednjeveškem stenskem slikarstvu, v dediščini ljudske umetnosti, v njenih številnih bajkah in vražah. Ob tem pa seveda ne smemo pozabiti vpliva nemških ilustratorjev iz časa romantike in njihovih dramatičnih, s čarovnijami prežetih pripovedi.

Vir: Veler, A: Album slovenskih ilustratorjev; Mladinska Knjiga, Ljubljana 2005 (dostop do knjige 25. 1. 2015, v Mariborski knjižnici v Novi vasi)

3.5. Risba

Risba predstavlja izdelek likovne umetnosti s pomočjo risalnih pripomočkov na dvorazsežnem mediju. Običajni risalni pripomočki in posledično risarske tehnike so: grafitni svinčniki, peresa, črnila in čopiči, barvni svinčniki, pasteli, oglje, kreda, pastelne krede, polstena peresa, črtalniki ali različna kovinska pisala, kot so starejša srebrna risala. Umetnik, ki dela ali uporablja risbo, je risar. Tehnike, ki se jih uporablja pri ustvarjanju risbe imenujemo risarske tehnike. V risbi se s točko, črto ali linijo lahko izrazi dve osnovni dimenziji: višina in širina. Občutek trodimenzionalnega prostora (globine) se doseže z uporabo pravila geometrijske perspektive. Če v risbi prevladuje črta oziroma linija kot osnovni likovni element, tako risbo imenujemo linearna. Če je risba izvedena s svetlim in senco oziroma tonirana, se taka risba imenuje tonska ali slikarska risba. Risba je največkrat enobarvna, lahko pa je tudi večbarvna. Umetniška risba je osnova vsem oblikam likovnega ustvarjanja: grafiki, slikarstvu, kiparstvu in arhitekturi. Risba je lahko samostojno in popolnoma dokončano delo ali pa služi kot začetna faza (priprava) pri koncipiranju slike, v fiksiranju določene zamisli in oblike v prostoru. Kot tudi druga likovna dela, se risbe tematsko delijo na risbe glede na opazovanje in risbe glede na domišljijo (imaginacijo). Risba glede na opazovanje naravnih oblik je sredstvo s katerim se na specifičen (umetniški) način definira odraz stvarnosti.

(Vir: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Risba>, dostop do strani 28. 1. 2015)

3.5.1 Vrste risb

Risbe razlikujemo po namenu.

- Skica je osnutek ali osnova za nadaljnje obsežnejše delo (fresko, spomenik ali zgradbo). Lahko je narejena brez posebnega namena in ostane kot samostojna, likovno zaključena celota. Študija ali načrt za sliko, minimalen načrt ali zapis, imenujemo tudi kroki. Ker je to osnova, mora biti čim bolj dosledna.

- Študijska risba je običajno narejena za različne namene. Za portret na primer, je pomembno zajeti oblikovne značilnosti portretiranca, lahko pa njegovo duševnost in razpoloženje. Študijska risba lahko prikazuje predmete, živali, rastline, posamezne dele telesa, vse z namenom prikaza v morda strokovni literaturi ali pa kasnejšo uporabo v kompleksnejših likovnih delih.
- Ekspresivna risba kaže umetnikovo doživljanje določenega motiva, ki ni nujno realistično.

Slika 9: ekspresivna risba

(<http://images.fineartamerica.com/images-medium-large/feelings-amanda-funkhouser.jpg>)

- Prezentacijska risba kaže neobstoječ predmet (zgradbo, model oblačila,...) in je namenjena publiki ali investitorju za lažjo predstavo.
- Ilustracija je namenjena prikazu vsebine knjige (slikanice, pravljice, učbenika,...). Lahko ima poučni namen ali pa je fantazijska.

Slika 10: Ilustracija Timothy Banks

(<http://www.timothybanks.com/illusblog/?p=453>)

- Strip je kadrirana pripoved, ki motive povezuje v animacijo. Strip ima svoje posebne značilnosti.

- Satirična risba kritično upodablja družbo, posameznike, predmete, živali v raznih situacijah in na zbadljiv način.
- Karikatura je upodobite s katero pretirano in popačeno, nekoliko humorno prikazujemo lastnosti neke osebe, neko stanje ali dogodek.
- Tehnična risba je narejena z orodji, ki omogočajo risati pravilne geometrične oblike, ki so sestavljene iz črt ali formalnih linij.

Risbe lahko razlikujemo tudi glede na temperament avtorja in so lahko impulzivne, mehke, virtuozne,.... Če so na risbi poudarjeni volumni rečemo, da so bolj kiparske. Če umetnik bolj uporablja različne stopnje linij in ploskev, je risba bolj slikarska.

(Vir: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Risba>, dostop do strani 28. 1. 2015)

3.6. Risala

Rišemo lahko z različnimi risali:

- svinčnik je ime za grafitno pisalo, ki ga poznamo že od 16. stoletja naprej. Ponazarja čiste in določene robove, gibe in odtenke. V današnji obliki ga poznamo v različnih trdotah. V preteklosti so imeli svinčniki srebrne konice, ki so jih kasneje zamenjali s svinčnimi, današnje konice pa so iz grafita. Risba s srebrnim svinčnikom je zelo nežna v svoji tonaliteti, ponazarja natančnost, čistost, ostrost, trdnost.
- oglje je ena najstarejših risal in enako imenovana risarska tehnika. Uporabljal ga je že pračlovek. Značilnost so črno beli kontrasti – senčenje, fine nianse, meglenost, lepi prehodi. Oglje se od svinčnika razlikuje po tem, da je zapis manj linearen in bolj slikovit. Poznamo: lesno oglje, mastno oglje, returno oglje in ogljen svinčnik. Risbo z ogljem je potrebno utrditi s fiksativom.
- kreda je kaolinska (bela, najboljše kvalitete, fini porcelan) glina, pomešana z barvnim prahom. Običajno je rumeno, oker, rjavo rdeče, sivo in včasih

zelenkasto obarvana. Znana je že iz jamskih poslikav v Altamiri, Lascauxu in drugih. Značilnost krede je mehkoča. Risbo je potrebno na koncu fiksirati.

- pero, ki je lahko pero živalskega izvora, največkrat gosje, krokarjevo ali labodje pero. V modernem času so peresa jeklena. Linije so čiste, senc ni. Namesto peresa lahko uporabljamo čopič ali trstiko.
- pastel so barvne krede in tehnika slikanja. Slikanje s pastelom je zahtevno, ker nimajo svojega lastnega veziva. Pigment je treba na papir fiksirati.
- lavirana perorisba - risarski medij tuš, to je tekočina, rišemo pa s peresom, čopičem ali trsko. Izvor tuša je azijski. Razlika med risbo s peresom in lavirano perorisbo je v toniranju.

(Vir: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Risba>, dostop do strani 28. 1. 2015)

3.7. Drugi materiali in pripomočki

Poleg risal so za izdelavo risbe potrebni še drugi materiali.

Papir je na voljo v različnih velikostih in kvaliteti, od časopisnega do visoko kakovostnih in relativno dragih papirjev, ki se dobijo kot posamezne plošče. Papir se lahko razlikuje po teksturi, odtenku, kislosti in vlažnosti. Gladek papir je dober za fine podrobnosti, bolj ko je papir grob, boljša bo risba. Grob material je uporaben za pripravo globljih kontrastov. Časopisni in papir za tisk je lahko koristen za vaje in grobe skice. Prozorni papir se uporablja za kopiranje in za prenos modela iz enega medija v drugo. Obstajajo tudi najrazličnejše posebne vrste papirja z različno površinsko obdelavo, ki se uporabljajo za izdelavo bodisi natančnih podrobnosti, ko se uporabljajo mokri mediji (črnilo) ali za posebne efekte. Pergament je zelo gladek in primeren za zelo fine podrobnosti. Hladno stiskani akvarel papir je lahko prednost za risanje s črnilom zaradi svoje teksture, itd. Osnovna orodja in pripomočki so še risarsko stojalo ali miza, šilček in radirka, za risanje s črnilom še pivnik. Druga orodja, ki se lahko uporabljajo so šestilo, kotomer, ravnilo in trikotnik. Fiksir se uporablja za

preprečevanje izbrisnosti izpisa. Priprave za zavarovanje papirja na risalni površini in za zakritje površine pred naključnimi poškodovanji.

(Vir: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Risba>, dostop do strani 28. 1. 2015)

3.8. Risarsko opazovanje in oblikovanje

Pri risanju je potrebno dobro opazovati: svetlobo, sence, razdaljo med predmeti. Merjenje dimenzij predmeta je tudi zelo pomembno. Pomagamo si z viziranjem, to je prenašanjem dimenzij s pomočjo svinčnika in palca in drugimi tehničnimi pomagali. Dober pripomoček za določanje velikosti je tudi mreža.

Pri poskusu, da se pripravi zapletene oblike, kot je človek na sliki, je koristno najprej predstaviti obliko z nizom enostavnih oblik. Skoraj vsaka oblika je lahko predstavljena kot kombinacija kocke, krogle, valja in stožca. Ko so te osnovne oblike sestavljene v podobo, se risba rafinira v bolj natančno in izpopolnjeno obliko. Linije enostavnih oblik se odstranijo in nadomestijo s končno podobo. Risba je temeljna veščina za predstavitevno umetnost in se jo poučuje v mnogih knjigah in šolah, saj bo njena pravilna uporaba rešila večino negotovosti glede podrobnosti in bo končna slika videti samo boljše.

Bolj rafinirana umetnost slikanja risbe je odvisna od umetnika, ki ima poglobljeno znanje anatomije in človeške razsežnosti. Usposobljen umetnik pozna skeletno strukturo, proporce, umestitev mišic, gibanje kit in kako različni deli sodelujejo med gibanjem. To znanje omogoča, da umetnik izdelava bolj naravne poze. Umetnik tudi pozna, kako se spreminjajo razmerja glede na starost predmeta, zlasti pri izdelavi portreta.

(Vir: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Risba>, dostop do strani 28. 1. 2015)

3.9. Perspektiva

Perspektiva je način upodabljanja teles v razmerju do prostora. Pri linearni (geometrijska ali pravilna) perspektivi se vse vzporedne linije, ki so pravokotne na vidno polje, stikajo v eni sami točki, je torej metoda upodabljanja predmetov na ravno površino, tako da se razsežnost pokaže v prostoru. Vsak niz vzporednic, ravnih robov predmeta ali stavbe ali mize, sčasoma konvergirajo v določeno točko. Tipično je ta točka konvergence tik nad obzorjem. Ko so različne oblike uravnane med seboj, kot so zgradbe vzdolž ulice, se horizontalne zgornje in spodnje strukture običajno stekajo na bežišču. Ta perspektiva se imenuje tudi matematična in iluzionistična ker ustvarja avtentičen vtis 3D prostora. Globina lahko prikazan tudi z uporabo teksture. Pri teksturi so oddaljeni predmeti bolj stisnjeni kot tisti v bližini. Globina se lahko upodobi tudi z zmanjšanjem kontrasta pri bolj oddaljenih predmetih in so njihove barve manj nasičene. To se doseže z učinkom ozračja z meglico, ki povzroči, da se oko osredotoči predvsem na objekt v ospredju.

Poznamo še:

- konceptualno perspektivo, to je način upodabljanja teles s takega zornega kota, da so pred nami v najbolj značilnem pogledu;
- osna perspektiva je, kadar da se črte v globini stikajo, vendar ne v eni sami točki, pač pa so stične točke razporejene po navpični osi;
- ukrivljena perspektiva - pokrajina nenadoma odhiti v daljavo (beg v prostor) im se naglo dvigne v obliki skalnega vrha;
- vertikalno (ikonografsko) perspektivo, to je način prikazovanja prostora na ploskvi tako da se tisto kar je bolj oddaljeno, postavi nad tisto kar je bližje;
- atmosferska (zračna) perspektiva je kot geometrijska, naravni pojav, ki predstavlja spremembo tonov in barv zaradi oddaljevanja oblike od točke gledalca.

Slika 8: Detajl Rafaelove slike "Atenska šola"

(http://sl.wikipedia.org/wiki/Risba#mediaviewer/File:Raffael_060.jpg)

(Vir: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Risba>, dostop do strani 28. 1. 2015)

3.10. Poezija

Na splošno je poezija ena o treh temeljnih književnih zvrsti. Zanje so značilni ritem, rime, čustvena odzivnost, misel, slikovitost v izrazu in besedilo, napisano v verzih. Sam ritem v poeziji lahko primerjamo z naravnim ritmom, kot je ritem hoje ali plesa.

Poznamo različne vrste poezij:

- Balada
- Ep
- Gazela
- Glosa
- Haiku
- Himna
- Oda
- Elegija
- Epigram
- Ljubezenska pesem
- Pesem v prozi
- Pripovedna pesem
- Romanca
- Sonet

(Vir: http://pefprints.pef.uni-lj.si/2413/1/Barbara_Brlek_Diplomsko_delo.pdf, dostop do knjige v pdf obliki, dne 28. 1. 2015)

3.10.1. Izrazna sredstva

Poznamo elemente, ki so značilni za poezijo: ritem, rima, čustvena odzivnost, misel in slikovitost v izrazu. Bistvena razlika med prozo in poezijo je najopaznejša v ritmu in rimah. Sam ritem v poeziji lahko primerjamo z naravnim ritmom, kot je ritem hoje ali plesa. Otroci se na ritem odzivajo že zelo zgodaj, še predno znajo govoriti in razumeti vsebino verza ali pesmi. Zavestno so (otroci) pozorni na vsebino pesmi, muzikalni

element in ritem. Zaradi teh značilnosti otrok pesem sprejme, ali pa zavrne, brez tega, da bi o njej poglobljeno razmišljal.

(Vir: http://pefprints.pef.uni-lj.si/2413/1/Barbara_Brlek_Diplomsko_delo.pdf, dostop do knjigice v pdf obliki, dne 28. 1. 2015)

3.10.2. Zgodovina poezije na Slovenskem

Poezija je eden glavnih virov, preko katerega lahko poznavamo značaj in čustva različnih narodov skozi zgodovino. Seveda je ustvarjanje in tudi »izvajanje« poezije vezano na določene situacije: regijo, narodne praznike, igre. Poezija izvira iz verskega in političnega življenja, navezuje se na življenje, ki so ga živeli pesniki. Ljudske pesmi na Slovenskem so začeli zavestno zbirati in zapisovati šele ob zatonu »zlate dobe« (konec 18. stoletja). Po nastanku je mnogo starejša in sega daleč nazaj v zgodnjekrščanski srednji vek. Segajo celo v praslovansko mitologijo, zraven pa si prisvajajo različne snovne pobude od antičnih (Ojdipov, Orestov, Orfejev motiv) in staro-bibličnih do krščanskih snovi, ki jih dandanes pozna vsa Evropa. Prvotni motivi se vežejo na enega samega, zgodovinsko značaj (Kresnice, Lepa Vida in kača). Značilnost slovenske ljudske pripovedne pesmi je, da ne teži v epsko širino, brez izjeme je kratka v obdelavi snovi. V njej prevladuje tragično občutje sveta, ki je polno usodno danih, predvsem tragičnih, človeških situacij, ki jim sledi dramatični razplet. V sami strukturi verza prevladuje trohejski sedmerek, s pogosto anakruzo na začetku verza. Slovenska ljudska lirika je v nasprotju s pripovedno pesmijo mlajšega izvora. Sem spadajo predvsem vojaške, stanovske in ljubezenske pesmi. Starejše so predvsem obredne pesmi (kresne in jurjevske, ženitovanjske in plesne, kolednice ipd.). Med lirskimi pesmimi so najmočnejše zastopane ljubezenske, ki so tudi estetsko najpomembnejše. Sprva je bila poezija določena za glasbeno izvajanje, in tudi pozneje še – vsaj do neke meje: ima glasba vpliv na poezijo. V podobnem odnosu je tudi poezija s plesom, vendar pa je bila sama poezija ločena od plesa veliko bolj zgodaj. Najstarejši zapis je ohranjen v Stiškem rokopisu okoli leta 1440. Zapisana je velikonočna pesem, ko je nastopil protestantizem. V prvi slovenski knjigi Catechismus in der windischen Sprach (1550), ki jo je izdal Primož Trubar, je natisnjenih več pesmi s katehitično vsebino. To je bila prva protestantska pesmarica, ki je doživela

še veliko izdaj, in dokazuje, kolikšen versko-vzgojni pomen so slovenski protestantje pripisovali cerkvenim pesmim. Prva posvetna pesem k Valvasorjevemu zgodovinskemu delu *Die Ehre des Herzgthums Crain* (1689) je bila Jožefa Sisentschellija, a je ostala le poskus. Pogoji za rast slovenske posvetne pesmi z umetniško ambicijo pa so se ustvarili šele v drugi polovici 18. stoletja, ko je prišlo do krize fevdalizma in do novih, meščansko racionalističnih razsvetljenskih in narodno prebujenih idej v slovenski prostor. V krogi Marka Pohlina se je razvil prvi slovenski almanah posvetne poezije – *Pisanice*, ki je bil izdan takrat (1779, 1780, 1781). Glavni pesniki sodelavec *Pisanic* je bil Feliks Dev (1732-1786). In prav njegovo delo predstavlja začetek novega razvoja poezije.

V *Pisanicah* je svoje prve pesmi objavil tudi Valentin Vodnik (1758-1819). V svojih pesmih je upodabljal motive iz ljudskega življenja, predvsem pa je bil njegov način izražanja preprost. Svojo nadarjenost je kasneje pod mentorstvom Žige Zoisa še razširil. Iz ljudske pesmi je prevzel rimano štirivrstičnico, t.i. poskočnico, in jo dopolnil z živahnostjo. Vse svoje pesmi pa je zbral v zbirki *Pesme za pokušino* (1806) (Šega, 1971). Na Slovenskem se začne obdobje romantike leta 1830, ko je začel izhajati pesniški almanah *Kranjska čbelica* (1830-33 in 1848), katere namen je bil gojiti visoko literaturo, namenjeno izobražencem. Njegov največji pomen je bil, da se v njej aktivno angažirala pesnika Matija Čop in France Prešeren. S pesmimi, ki jih je Prešeren objavil v *Kranjski čbelici*, se je slovenska poezija hitro razvila iz ozkih pokrajinskih okvirov in se postavila od bok takratni najvišji evropski literaturi. Ob koncu svojega življenja France Prešeren izdal zbirko *Poezije* (1847).

V zadnjih tridesetih letih 18. stoletja so bili postavljeni temelji mladinske književnosti na Slovenskem. Ta se je začela s prevodi nemških razsvetljenskih pesmi in proze C. F. Weisseja, F. E. Rochowa in J. H. Campeja.

Leta 1887 je Anton Brezovnik (1853-1923) objavil *Zvončke*, Zbirko pesnij za slovensko mladino. Zbirka *Zvončki* je pomembna zato, ker je povezana z značilnimi potezami razvojno-tipološke podobe slovenske mladinske poezije, tematike pa so domovinske, naravne, pobožna in vzgojno-poučne.

Štreklja v prve vrste med slovenskimi in slovanskimi folkloristi postavlja delo zbirke Slovenske narodne pesmi (1895). To delo nam še danes lahko zavidajo vsi večji evropski narodi. Število pesmi, ki jih je v svojem življenju zbral Štrekelj, krepko posega 10. 000 in njihova zbirka je danes shranjena v etnografskem muzeju v Ljubljani. V tej zbirki je tudi del, kjer je napisanih kar 102 otroških pesmi.

Po letu 1930 je začel nastajati socialni realizem, ki so ga nekateri imenovali tudi novi realizem. Za novi realizem je značilno, da je bil angažiran za odpravo meščanske družbe in pripravo boljšega življenja v drugače organizirani družbi prihodnosti, socializmu. V tem obdobju se je najbolj razvila pripovedna proza, medtem ko je poezija obstala le ob strani: njenih del pravzaprav ni mogoče dokončno uvrstiti v okvir socialnega realizma. Pa vseeno poznamo nekaj pesnikov, značilnih za to obdobja. To so Tone Seliškar (Pesmi pričakovanja, 1973), Mile Klopčič (preproste pesmi, 1934), Igo Gruden (Dvanajsta ura, 1939) in Ivo Brnčič (Kos, 1994). Boris A. Novak in Milan Dekleva sta v osemdesetih letih 20. stoletja najbolj širila dotedanje okvire poetike igre. Andrej Brvar pa je začel uveljavljati poetiko »odraslega spomina na otroštvo«. V osemdesetih letih je prišlo do kulturnih in družbenih sprememb, ki so pripeljale do demokratizacija, osamosvojitve in pluralnosti. Tako so tudi v ožjem literarnem sistemu nastopile nove generacije ustvarjalcev, med katerimi pritiska čuti izrinjenost nekoč reprezentativne kulture. Pesniki se lahko prvič v zgodovini slovenske poezije osredotočijo le na jezikovno ustvarjalnost in tako razvijajo individualne estetske strategije. Za ta čas je značilno, da lirski subjekt svoj obstoj dojema skozi drugega (drugega človeka, pesnik, kulturo, jezik). Sooča se s strahom in negotovostjo. Ena zelo pomembnih dimenzij poezije pa postaja etičnost, ki se uresničuje preko izrekanja implicitnih kritičnih sodb. Prav tako se je okrepilo spoznanje o enkratnosti posameznikovega bivanja, za kar je značilno zavedanje odgovornosti do svojega in tujega življenja.

(Vir: http://pefprints.pef.uni-lj.si/2413/1/Barbara_Brlek_Diplomsko_delo.pdf, dostop do knjige v pdf obliki, dne 28. 1. 2015)

4. PRAKTIČNI DEL

4.1. Izhodišče za idejo

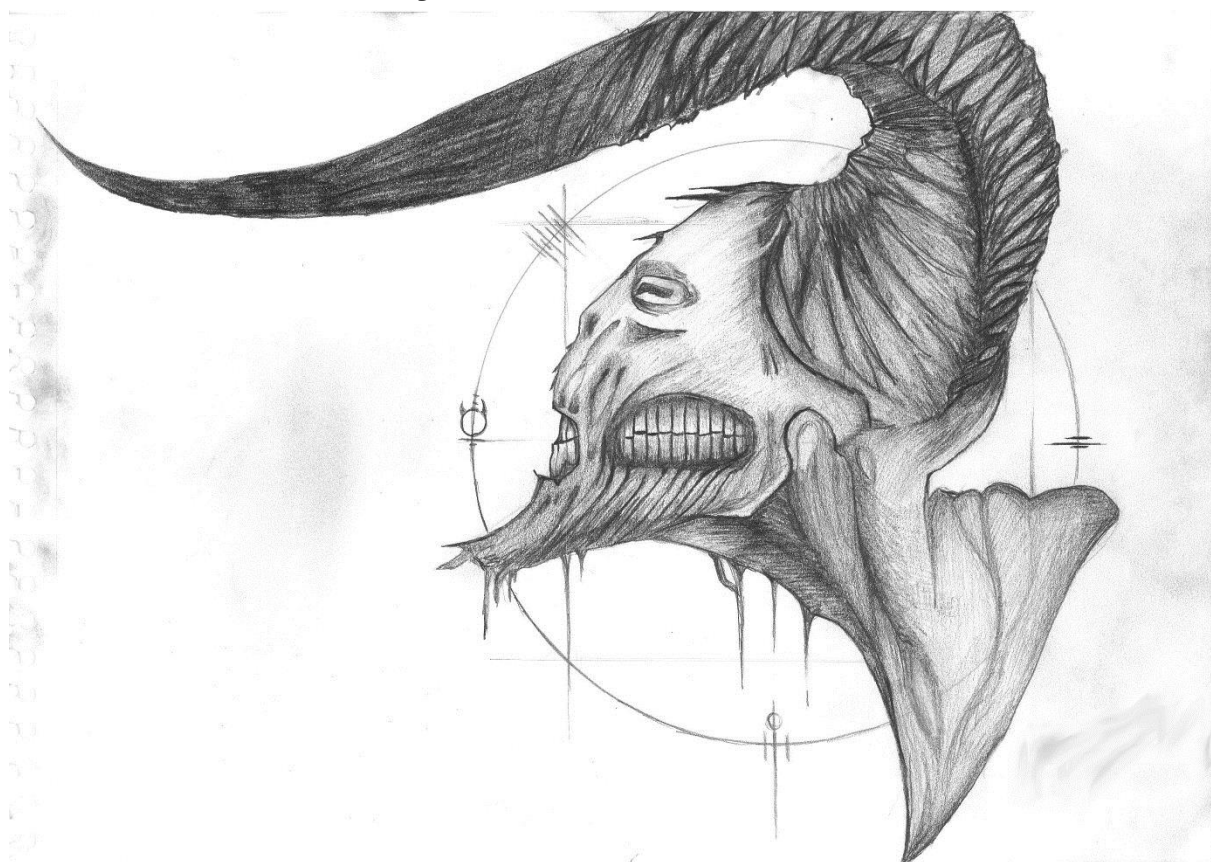
Slika 11: Lastna slika, posneta v Ferrarijevem vrtu

Idejo za poezijo sem dobila, ko smo bili leta 2014 na terenskih vajah na Krasu. V spominu mi je najbolj ostal Ferrarijev vrt, kjer sem tudi posnela to fotografijo. Vendar Kras ni bil edini navdih za idejo, ampak so bili to tudi določeni dogodki v mojem življenju, v katerih je nastal prehod v drugo obdobje. Zato se v tej knjigi pokaže prava slika preteklega leta, kot sem ga videla jaz.

4.2. Potek risanja

Risanje ni bilo tako enostavno kot pisanje, ampak motivacija je prišla kar sama. Nisem si rekla, npr. v redu, zdaj se bom lotila risanja, ampak sem se morala na nek način psihično pripraviti, umiriti in se vrniti v počutje, ki sem ga imela v določenih trenutkih iz preteklosti, oz. so delček tistega trenutka. Vedno sem imela rada srhljive zadeve, ki so me zanimala, ampak se jim nisem vedno približala. Skozi risbe se lahko približam do najglobljega dela strahu. Veliko ljudi ne mara takšnih risb, meni pa so zelo blizu. Moje osebno mnenje je, da so takšne risbe zelo všečne in se lahko perfektno povežejo s poezijo. V njih je tudi skrivnost, ki pa ne bo razkrita. Vsak jo lahko sam poišče in sklepa po svoji modrosti.

4.3. Primer ilustracije

Slika 12: Lastna risba

4.4. Potek pisanja

Moj začetek pisanja lahko povežem z določenimi dogodki v mojem življenju. Večinoma so poezije namenjene nekemu, ali pa je v njej skrita zgodba, mogoče tudi skrivno sporočilo, ki pa ga je težko najti. Velikokrat so moje poezije nastajale, kadar sem bila kje zunaj mojega vsakdanjega okolja. Namenjene so določenemu dogodku v mojem življenju, ki mi je še posebej ostal v spominu. Potek mojega dela je zelo enostaven, ne pripravljam se na to, da bom pisala, ampak me poezija pokliče in se sama sestavi v glavi. Moja naloga v tistem trenutku je, da to nekam napišem. Najprej jo napišem brez naslova in počakam, da mi sestavljena poezija sporoči naslov, velikokrat jo tudi naknadno popravim. Velik del moje motivacije sta tudi tema in črna barva. Že od nekdanj čutim povezavo s črnim, pesimističnim razmišljanjem, ker je zame resnično in se sama tega tudi zavedam. V prostem času velikokrat prebiram filozofsko gradivo, saj mi le-to največkrat potrди kar sama razmišljam in imam neodgovorjeno v svojih mislih. Čeprav se velikokrat pojavi še več vprašanj, si lahko na njih vsaj delno odgovorim.

4.5. Primer poezije

XY x X = 666

Črna duša z obzidja krvavi,
v njegove oči črna senca preži,
a še vedno vztraja in se bori.

Bori se proti sili,
sili temnega sveta.
Kri počasi teče po črni žili,
do njenega krhkega srca.

Spustila dragocen je čas.
Spustila rdeč je list.
Vse kar imela je, bila je laž,
dana ob njen visok zid.

5. DRUŽBENA ODGOVORNOST

Moja poezija reflektira temačno stran nas samih. Kljub zanikanju, jo poseduje sleherni izmed nas, vendar nekateri o njej govorijo bolj odprto, spet drugi jo potiskajo na stran. Sama sem izpostavila to temačno stran, kajti menim, da se lahko oseba ob sproščanju takšnih stvari počuti bolje in je nasploh bolj umirjena in srečna. Moja družbena odgovornost je, da se teh strani dotikam in pozivam druge ljudi naj storijo enako, kajti ob današnji poplavi duševnih bolezni sta razvoj in nega človekovih čustev in misli esencialnega pomena.

6. ZAKLJUČEK

V tej nalogi sem spoznala, da se lahko poglobim v najtemnejši del mojih misli, ki pa so na papirju izpadle boljše, kot sem si predstavljala. Ko sem risala ilustracijo, sem zelo uživala v ustvarjanju, ker sem čutila, da so mi te slike zelo blizu in se lahko z njimi identificiram ter izražam na način, ki odraža moja občutja in misli. Ob risanju me je vedno spremljala glasba, brez katere ne bi imela takšne motivacije. Z izdelki sem zelo zadovoljna, saj sem zmeraj želela povezati poezijo in ilustracijo, v okviru tega inovacijskega predloga, mi je to na nek način tudi uspelo.

7. LITERATURA

INTERNETNE STRANI:

- <http://sl.wikipedia.org/wiki/Ilustracija> (dostop do strani 28. 1. 2015)
- <http://sl.wikipedia.org/wiki/Risba> (dostop do strani 28. 1. 2015)
- http://pefprints.pef.uni-lj.si/2413/1/Barbara_Brlek_Diplomsko_delo.pdf (4. 2. 2015)
- <http://en.wikipedia.org/wiki/Illustration> (dostop do strani 28. 1. 2015)
- Slovenski dnevi knjige: družbeno odgovorna književnost in Čas za akcijo! - ČLANEK: Začetek festivala v Mariboru - 19. april 2013 ob 08:59 - Maribor - MMC RTV SLO <http://www.rtv slo.si/kultura/knjige/slovenski-dnevi-knjige-druzbeno-odgovorna-knjizevnost-in-cas-za-akcijo/307019> (dostop do strani 28. 1. 2015)

KNJIGE:

- Veler, A: Album slovenskih ilustratorjev; Mladinska Knjiga, Ljubljana 2005 (dostop do do knjige 25. 1. 2015, v mariborski knjižnici v Novi vasi)
- Loomis, A: Creative illustration; The Viking Press, New York, 1947 (dostop do knjige v pdf obliki dne 28. 1. 2015)

8. VIRI SLIK

- Slika 1, 2: <http://www.drustvo-dugs.si/ucitelji/evropa/spanija/Altamira.htm>
- Slika 3: <https://quadriformisratio.wordpress.com/2013/07/01/games-fortuna-and-the-future/>
- Slika 4: <https://www.pinterest.com/pin/261701428319465139/>
- Slika 5: http://www.wwnorton.com/college/english/nael/victorian/topic_2/illustrations/imleech.htm
- Slika 6: http://www.bralnaznacka.si/tiskalniku_prijazno.php?Stran=4&stevilka=45&nat_isni
- Slika 7: http://img.rtv slo.si/_up/upload/2010/09/06/64724973_5.jpg
- Slika 8: http://sl.wikipedia.org/wiki/Risba#mediaviewer/File:Raffael_060.jpg (detajl Rafaelove slike "Atenska šola" - oboki so v linearni pa tudi atmosferski perspektivi)
- Slika 9: <http://images.fineartamerica.com/images-medium-large/feelings-amanda-funkhouser.jpg> (ekspresivna risba)
- Slika 10: <http://www.timothybanks.com/illusblog/?p=453> (ilustracija)
- Slika 11: Lastna slika
- Slika 12: Lastna risba